

*Швець Тетяна Олексіївна,
студентка I курсу
спеціальності «Середня освіта (Українська мова та література)»*

*Науковий керівник
кандидат філологічних наук, доцент
Йолкіна Лариса Віссаріонівна*

Містика і реальність в оповіданні Василя Портяка "Охоронителі діви"

Василь Портяк – український письменник та сценарист, укладач книг «Крислачі», «У снігах», повного зібрання новел «Охоронителі діви». Твори письменника увійшли до антології «Українська мала проза ХХ століття». Їх перекладено англійською, угорською, чеською, словацькою, японською, білоруською мовами. За його сценаріями поставлено такі фільми: «Меланхолійний вальс», «Нам сурми не грали, коми ми вмирили», «Вишневі ночі», «Білий пудель», «Чия правда, чия кривда?», «Нескорений», «Залізна сотня». Його літературний сценарій «За кривду гір» було надруковано в журналі «Кіно-Театр» у 2002-2003 роках. Творчий ужинок митця досить вагомий. Коли режисери почали звертатися до української літератури та української історії, цей сценарист став їм у пригоді.

Хоча Василь Портяк не є автором багатьох епічних творів, проте цього вистачило, щоб він став відомим українським письменником і отримати прихильні відгуки від критиків. Особливу увагу творчості митця приділили літературознавці: «...блискучий новеліст, майстер малих форм, неординарне поєднання змісту і форми» [1]. Майже всі твори були проаналізовані, перекладені та досліджені. Але все-таки один твір досі не був достатньо поцінований критиками – новела «Охоронителі діви». Дослідники обходять його і лише кількома словами окреслюють суть: «...могло би бути на одну новелу менше, якщо зняти "Охоронителі діви", що, на мою думку, має найневизначнішу поетичну мову та фабулу...» [1].

Сюжету як такого у творі немає. На пагорбі можна розгледіти бабу з козами, а внизу руїни античного міста, за містом небачений краєвид. Від розвалин до бабусі, побачивши її, підіймаються двоє туристів: чоловік та жінка. Між туристами, які захотіли екзотики, та бабою зав'язується діалог. Унизу, на рештках кам'яних підмурків, з'являється дівчина, вона танцювала босоніж, а її танець на відеокамеру фільмує юнак. Розмова переходить на танцівницю та її спутника. Потім до баби приходять хлопчик-калічка. Після розмови з туристами баба, кози та хлопчик повертаються додому. Тут немає пронизливого фіналу, нерва оповіді, яким славляться інші новели автора. Але Василь Портяк у своїй книзі виділяє цю новелу – саме її наймення дає назву всій збірці «Охоронителі діви». Письменник не міг виділити серед інших не найкращий за всіма відгуками твір. Але певно, є щось знакове в цьому тексті, чого не помітили критики і читачі.

Варто змінити фокус. Досі твори письменника розглядали як цілком реальні події. Подивимось на бабу з козами як на містичний образ. І перед нами постає Вічна Баба на тлі вічного міста. Тож варто було змінити кут зору і перед нами постала інша картина. Кожне слово, кожна фраза набули ваги, заграли новими кольорами.

Підтвердження цьому знаходимо вже у перший абзацах твору. Зрозумілою стає усмішка старої до кіз:

«- Здається, що ці кози паслися тут, коли стояло місто, – сказав він.

- Вічні кози, вічне море і місто, – відповідає вона.

Стояли неподалік. Баба усміхнулася, чуючи їхню бесіду» [3].

Неземним виглядає і хворий хлопчик. «Божий черв'ячок» – каже баба. Його простодушність означена словами чоловіка: «Він і є сама природа» [3].

Василь Портяк дивовижно володіє підтекстом. Жодного разу він не назвав почуття, а лише викликає їх через діалоги. Автор дає нам відчуття глибинну протилежності між туристами та бабою з хлопчиком.

Туристи незлі люди. Вони зі своїм інтелектом, але виглядають метеликами-одноденками на тлі Вічної Баби.

Останнім «цв'яхом» у характеристику туристів стає розмова про стародавні мозаїки:

«- Ми собі таке на дачі зробимо—казала.— З павичами, канфарами і виногронами.

- А знаєш, масік, це ідея...» [3]

Знак зодіаку Діва – жіночий знак. Стихія Діви – земля, а колір – червоні маки.

«Їй гарно в маках. Красива» –, каже баба про дівчину, котра танцює в древньому місті. І трохи далі додає: «Вона вже тут була. Колись» [3].

До того ж Діва, як і належить небожителям, має почит. Юнак з відеокамерою, цей «натхненний дух на древніх мурах», дух мистецтва, схиляється перед нею, як перед божеством.

Автор ставить всі крапки над «і», єднаючи Діву з бабаю і хлопчиком помахом шарфика:

«Вона зняла з шиї білий шалик і помахала їм. Білий шалик тріпотів, як чайки над прибережною смугою моря, і так само тріпотів – уже далеко в морі – білий косинець вітрила.

Хлопець щось промугикав.

- Я бачила, – відповіла стара. – Ти – теж?

Хлопчик озвався схвильовано.

- Ні, – сказала йому, – вона вже не буде танцювати. Але якщо хочеш, посидимо» [3].

Здається, що ідея твору звучить тривіально й велично водночас: безхитрісний і мудрий сільський люд, втіленням якого є баба з козами та блаженний хлопчик, – єдині охоронителі землі, традицій, історії, Бога. Тобто, охоронителі Діви.

Отже, можна, звичайно, прочитати новелу «Охоронителі діви» і без наведеного підтексту. Але проникнення в закодований світ образів, окрім читацької насолоди, дає уявлення про те, як майстерно і самобутньо доносить Василь Портяк читачеві цю філософську, а за великим рахунком – нашу національну ідею.

Список використаної літератури:

1. Карасьов М. Аналітика. Код Портяка. URL : http://maysterni.com/user.php?id=2479&t=2&sf=1#124007_%D0%9A%D0%BE%D0%B4%20%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%8F%D0%BA%D0%B0.
2. Портяк Василь Васильович. Віртуальний музей Інституту журналістики URL : <http://labs.journ.univ.kiev.ua/spring2017/%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%8F%D0%BA-%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C-%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/>
3. Портяк Василь. [Текст]. URL : <https://sites.google.com/site/xatachytalnya1/pismenniki-prikarpatta/portak-vasil>